

בגדים מחומרים סינטטיים, האם מותר לכבסם בחוה"מ

א. איסור כיבוס במועד. ב. איסור מדרבנן או מה"ת. ג. מטפחות הידים, בגדי זיעה ובגדי קטנים. ד. כלי פשתן. ה. בגדים מחומרים סינטטיים.

א. איסור כיבוס במועד

מבואר במו"ק (יה) דאסרו חז"ל לגלח במועד, וכמו כן שלא לכבס בו, שלא יכנס למועד כשהוא מנוול. וכן פסקו בטש"ע (סי תקלד).

והנה מלשון השי"ס שם משמע דהטעם דלא יכנסו מנוולים למועד קאי בין על איסור תגלחת ובין על איסור כיבוס. וכן נקטו המאירי (שם) והטור (רס"ה תקלד). אלא דע"י ברש"י (מו"ק יח: ד"ה כלי פשתן) שכתב על הא דאמר שם בדגדי פשתן מותרים בכיבוס דהיינו משום "דלא נפיש טרחא". ומשמע מדבריו דאיסור כיבוס הוא מחמת טרחא. ולשיטתו צ"ל בדוקא דמה שאמר ד"משום שלא יכנסו מנוולים" נאמר רק על איסור תגלחת, ולא על איסור כיבוס. וכן משמע מביאורו בסוגיא דשם בדף י"ד ע"א דקאי רק על גילוח. ושוב העירוני שכן מבואר באחד מדברי הראשונים הלא הוא שלמה בן היתום (שם) דמשום טרחא אתינן עלה. ונפ"מ בזה לענין כיבוס ע"י מכוונת כביסה דאם נימא דמשום טרחא גזרו אפשר דלית לן בה, אבל אם משום שלא יכנסו מנוולים במועד אכתי יש לאסור אף בכה"ג.

אלא דע"י בנמ"ב (סי תקלד ס"ק א) שכתב טעמו של הטור ומי"מ בס"ק י"ב כתב בענין היתר כבוס בגדי פשתן כדברי רש"י הנ"ל. וע"כ שלא הבין כדברי שלמה בן היתום. אלא ש"לא יכנסו מנוולים למועד" קאי אף על איסור כיבוס. וצ"ל דס"ל שתי העמים הם להלכה, דאסרו כיבוס כדי שלא יכנסו מנוולים למועד ומי"מ לא אסרו אלא כיבוס שיש בו טרחא.

ב. איסור מדרבנן או מה"ת

והנה בפשטות אין בכל זה אלא איסור דרבנן, דהרי אף למי"ד מלאכת חוה"מ דא"ל אלא שנמסר הכתוב לחכמים איזה מלאכות לאסור, מ"מ מלאכה לצורך המועד מותרת עכ"פ ע"י מעשה הדיוט, וא"כ ה"ה הכא י"ל דשרי כיון דלצורך המועד הוא אלא שחכמים החמירו בזה מטעם הני"ל.

אלא שבהגהות חת"ס (מו"ק יד. ד"ה ומנהג) כתב שלמי"ד מלאכת חוה"מ דא"ל אלא שמסרן הכתוב לחכמים א"כ כל שלא התירו לחכמים משום טעם שיהיה הרי נשאר באיסור דא"ל, ע"כ. [וז"ל המאירי (מו"ק יד. ד"ה אנשי) אע"פ שעיקר האיסור בגלוח וכבוס מתורת קנס, מ"מ הואיל ונאסרו נעשו כשאר מלאכות האסורות, עכ"ל. וע"י בכס"מ (יו"ט פ"ז ה"ח) ובב"י (רס"ה תקלא) שתמה על הרמב"ם והרא"ש דס"ל שחוה"מ דרבנן אמאי פסקו לחומרא בדין דשם הנוגע לגזרת כיבוס וגילוח. ומשמע דאילו חוה"מ דא"ל גזרה זו פסקו לחומרא. וכן בנמ"ק (מו"ק שם) כתב ש"תיקו" בענין גילוח חוה"מ.

ולמעשה בנמ"ג (סי תקלא מ"ז ס"ק ב וס"ק ג) מסתפק בזה [ועיי"ש בא"י סי' ב' וסי' ט']. אמנם בנמ"ב (סי תקלא ס"ק ז) מבואר שאין בזה אלא איסור מדרבנן, ומסתמך דבריו מוכח דכן הוא אף להסבורים שאיסור מלאכת חוה"מ הוא מה"ת (דהרי דעתו להחמיר דמלאכת חוה"מ דא"ל כמבואר בביאור הלכה בריש הלכות חוה"מ). וכן האג"מ (או"ח ח"א סי' קסג ד"ה ומפורש דמה, וד"ה ומה שמשמע) נקט שאפ"י להסבורים דחוה"מ דאורייתא מ"מ איסור גילוח מדרבנן, ודחה דברי הנוב"י (או"ח ק סי' יג) דלא ס"ל כן. וע"י בשש"כ (פס"ו הגה רמ) משי"כ בשם הגרש"א זצ"ל. [ומי"מ איסור זה הותר במקום הפסד, כדמוכח מדברי האורחות חיים המובא להלן שנקט בדגדי פשתן מותרים בכיבוס כי מתקלקלים. וכן מבואר במהרש"ם (ח"ו סי' קס), וכן פסק הגריש"א זצ"ל (מבקשי תורה סי' קו אות מו) דמותר לנקות אם הבגד יפסד].

ג. מטפחות הידים, בגדי זיעה ובגדי קטנים

ומי"מ מטפחות הידים ומטפחות הספרים וכו', מותרים לכבס במועד כמבואר במו"ק (יג:), וכן פסק השו"ע (שם סי' א). ופירש המ"ב (סי תקלד ס"ק ד) דהיינו טעמא כי דרכן להתלכלך תיכף, וא"כ אפילו אם היה מכבסן מעיו"ט היו חוזרין ומתלכלכין, ולכן אפילו יש לו הרבה מטפחות מותר לכבסן, דצריך לכל יום מטפחת אחרת, אכן לפי מה שנהגו כעת שמחליפין רק משבת לשבת, אפילו יש לו רק שנים אין לכבסן בחוה"מ שדי להם בכביסה שמעיו"ט, ע"כ. ועכ"פ לפי"ז יש מקום להתיר לכבס גרביים וכדו' כשאין לו אחר דבדרך להתלכלך תיכף. וכ"כ בספר שש"כ (פס"ו אות ט).

וכמו כן כיבוס בגדי קטנים מותר, כדאיתא בירושלמי הביאור ראש"ש (סי' כא). ופירש בהגהות מ"י (פ"ז אות ז) דהיינו טעמא כי דרך הקטנות להתלכלך בטיט ובצואה תדיר, ע"כ. והתוס' (תענית כט: ד"ה מ) כתבו משום דהוי כמי שאין לו אלא חלוק אחד שיש רגילות להחליף בגדיהם וכל שעה צריך לו כל בגדיו, ועל זה נהגו העולם לכבסו בחול המועד, ע"כ. וכן פסק השו"ע (סי תקלד סי' א). ודעת הגרש"א זצ"ל (מבקשי תורה חוה"מ פסקי תרשי"י) שדין זה נא' רק על קטנים, עד ג' ו' (בערך) כיון שמתלכלכים תדיר. [ודעת האג"מ (חוה"מ אנגליט בסוף הספר אות יא) שאם בגד של קטן לא מתאים לו (כי השני נאה יותר) מותר לו לכבס מה שמתאים לו. אולם דעת הגריש"א זצ"ל (אש"י האש"י פ"א אות ג) דאסור לכבס בגד של קטן אם יש לו בגד אחר מכובס אף שהמלובך נאה יותר].

אלא כדכתב בהגהות מ"י שם דלא יכבס אלא אחד. ופירש הראב"ד (ספר האגרות ח"ב ע"מ 458) היכא דאית ליה תרי דמיטנפי אסור לכבס שניהן אלא אחד יכבס ותו לא. וכתוב בתרומת הדשן (ח"א סי' פח) דמי"מ היינו דוקא חלוקותיהן, אבל סדינין קטנים שמלפפין בהם התינוקות כיון דלא סגי לתינוק בא' מהן אלא צריכין בכל פעם ג' או ד', לכרוך בהם התינוק שרי לכבס ג' או ד' בפ"א ותו דבהני סדינין איכא רבינא לתינוק וכל מידי דאית ביה רבינא לתינוק לא גזרו ביה רבנן, ע"כ. וכן פסק הרמ"א (שם). ומי"מ בזמנינו דהכיבוס אינו כרוך בטרחא שהרי מכבסין ע"י מכונה וטרחא אחת לכולם, רשאי לכבס בגדי קטנים ביחד כל שיש בהם צורך המועד, אבל להוסיף בגדים של גדולים אסור. וכמבואר בנמ"ק (וי"ח סי' ז) ובשש"כ (פס"ו אות ט ואת סח). וע"י בגליון נ"ה בס"ד לענין כיבוס במקום דאיכא משום כבוד הבריות.

ד. כלי פשתן

וע"י עוד בשש"ס מו"ק (יה) דדעת רבי יוחנן דכלי פשתן מותרים בכיבוס, וכדבריו פסקו הרי"ף (י:), והרא"ש (שם) והרמב"ם (פ"ז הכ"א). אלא שהמרדכי (שם) כתב דלכאורה משמע בגמרא דאביי ורבא פליגי עליה דרבי יוחנן וסברי דאסור ואזלינן לחומרא. והרא"ש (שם) כתב דשרי אלא דהאידנא נהוג בהו איסור ואין להתירו. ובטעם ההיתר י"ל לעיל דלרש"י היינו כי לא נפיש טרחא. ובאורחות חיים (ה"ל חוה"מ) כתב שכלי פשתן מותר לכבסם משום שמתקלקלים. ועוד משום שהם קלים להתלכלך. ולמעשה פסק המ"ב (סי יג) דמותרים בכיבוס דקלים להתלכלך וגם אין טורח בכיבוסן כ"כ, ע"כ.

מיהו כבר פסק השו"ע (שם סי' א) דאע"פ דכל כלי פשתן מותר לכבסן מ"מ לא נהגו כן, והו"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם, ע"כ.

ונחלקו הפוסקים בטעם המנהג לאסור, בביאור הגר"א (שם על סי' א) כתב בדעת השו"ע שטעם המנהג הוא לחשוש לדעת המחמירים בזה. וכ"כ המ"א (סי תקלד ס"ק ה). אלא שהפמ"ג (שם) ביאר שאמת המ"א חולק על השו"ע, דלפי הבנת המ"א להשו"ע מה שנהגו איסור אינו מחמת דאיכא אוסרים, אולם דעת המ"א גופא דהחמירו מחמת האוסרים, וע"כ לדעתו אין התנה לרצוא לחזור ממנהגו, משא"כ להמחבר אם נשאלו בני העיר י"ל דמהני פתח חורטה. וכבר פסק המ"ב (סי יג) כהמ"א. וכתב עוד שם (סי יד וס"ק ט) דמי"מ כיון דמעיקר הדין שרי, נתפשט המנהג להקל ליתן לעכו"ם לכבס כתונת אחת מחוץ לבית. וכן בגוונא שאין לו חלוק אחר בבגדי פשתן אין להחמיר, ע"כ.

ה. בגדים מחומרים סינטטיים

ונפ"מ רבתי בדין זה מצאנו בשבט הלוי (ח"ג סי' ל אות ג) שכתב בדומינינו אנו שנתחדשו כל מיני בגדים ומפות של ניילון וטרילין, אשר מתכבסים כבוס גמור ע"י שבט יחידים או שמים אותם במים לבד, הנה יש מקום להתיר לשים אותם במים בחוה"מ, דהא כלי פשתן מבואר דמותר לכבסן במועד, ופרש"י הטעם משום דלא נפיש טירחא בכיבוסן, ואע"פ דנהגו לאיסור, מ"מ בבגדים הנ"ל יראה דלכ"ע מותר דעד כאן לא נהגו לאסור בכלי פשתן אלא משום דאיכא כבוס הרגיל דהיינו כסכוס וסחיטה כדרך כבוס אלא דלא נפיש טירחא, אבל כלים הנ"ל דמשונים גם בכבוסם וקלים מאד לנקות י"ל דלכ"ע מותר, אמנם אם נימא דטעם הנהוגים איסור בפתן משום לא לחלק בגזירת כבוס יש מקום להחמיר אם בדין, ולמעשה צריך אני לבקש על חבר בהיתר זה, ע"כ.

ולמעשה דברי השבט הלוי משתברים להלכה עכ"פ החששים כבגדי פשתן להתיר במקום דאין לו בגד אחר, וכן מצינו בספר שש"כ (פס"ו אות טו) שהתיר מה"ט לכבס בגד ניילון שדרכו להתלכלך לפי הצורך במועד. משום שאין טורח לכבסם, וי"ל דה"ל הכא ככה"ג שאין לו אלא בגד אחד אין להחמיר. ועיין בבאר משה (ח"ו סי' ז וסי' י).

מסקנא דנינא -

העולה לדינא, בגד מחומר סינטטי מותר לכבסו במועד אם אין לו בגד אחר.

לשיאפה ליראת שמים.

וכן, ברבת מלכות מבטאת את רצונו ושאיפתו להמליך את הקב"ה עליו ועל כל העולם ומזקת אותו. גם ברבת זכרונות שחוכמו הוא השגתו ח' על הנבאים כפי מעשהו, הנמל לאיש הסד כמעשהו, והשע כרשעו, כאשר כל מעשה נמרד במבט של חנפה... לכן הברכה הזו מבטאת ומזקת גם את השיאפה לטוב כי הוא הערך הנחמד."

ויבאר עוד (שם ע"מ ז') שדוקא ע"י תפילות אלו יכילים אנו לזכות בדין: "כיון שהעתיד הוא הקובע, משום כך כל תפילות ר"ה הן בקשות על תכלית הבריאה, מכיון שבידו זה אנו מקבלים חלק מתפקיד הבאת הבריאה אל תכליתה, והדין הוא לפי תחוות העתיד, מה יהיה תפקידו בשנה זו, לכן אנו מביעים את שאיפתו וגעגועו לתכלית הבריאה - מלכות שמים.

אנו מפנים את מבטנו בר"ה לקראת העתיד, כי למי נותן השי"ת חלק וכלים למילוי התפקיד בהבאת כבוד שמים? - למי שחפץ באמת בכך. השנה הטובה החיים והפרנסה, אינם אלא כלים למען הבאת תכלית הבריאה - גילוי כבוד שמים."

עוד בענין כוונת התפילות, יש להביא מה שכתב הנפלא יעקב (ראש השנה) "ובכל מקום ששואל בתפילה 'חיים', מלבד שיש סודות עמוקים רקאו על השכינה ועל ניעות הקדושה, עוד בה יכון על חיי הנפש שיהא חי מרגיש בראת ואהבת השם כל הימים. וגם על חיי הגוף יכון שרונה לחיות כדי לעבוד את בראא... שלא יהא עזר וכעס לקדשא בריך הוא ושכינתו בעבורו, ועל כונה זו עריך לבקש מאד על חיי הגוף, כי יפה שעה אחת של תורה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (אבות ד, יז) וזה יהיה כוונתו באמרו זכרנו לחיים וכו' למען אלקים חיים. דוק והעמק והאריך בזה, כי זה כל האדם."

תהגות האדם בראש השנה

כתב הגר"י שלמה וז"ל (על שור ח"ב ע"מ תלב - תלג) "... הרי ניתן לומר כי עצם גילוי מלכותו ית' בעולם כיום הדין הוא הוא המשפט וכמה עריך לחיות נהור בשני ימי ראש השנה שיעברו בלי שום מכשול כלל וכלל; שני ימים אלה צריכים לעבור בשלימות ממש, שלא ינטל ח"ו במידה רעה או בדיבור בטל ואצל' לדיבור או א במחשבה רעה. כי יש להוזהר שלא לשבת בבטלה... נמצא בספרים הקדושים, כי בר"ה יורדת נקודה אחת מחודשת מגני מרומים שבה גלומה עזרת השנה החדשה, כדוגמת זכח החיול שנברא ביום ראשון של מעשה בראשית, ואת הנקודה הזאת מוריד הכל ישראל בתפילותיו וקניעותו... ברם כל שני ימי ר"ה הם ימי דין, ומי יודע באיזה רגע מתם הוא יזכה בדין... הרי אמרו "כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה... רש"י שישיראל עושין עצמן רשין בר"ה לדרב תחנונים ותפילה." (ר"ה טז:). ויש לחבין בזה, שהאדם בתחנונותו בר"ה חזר את כל מה שיעמך לו בשנה הבאה, ומכל מה שהוא עשה, מדיב והושב בימי הדין עצמו משחו בשש השנה..."

וכן כתב המשנה ברורה (תקפ"ג, ה) "והנה כל אלו הענינים עושין הכל לסימן טוב, ולכן פשיטא שיחזר מאד שלא יעטוס בימים האלו, מלבד גודל האיסור, כדי שיחזר לסימן טוב, רק יהיה שמח לבו ובטוח ב'ל עם חתשובה ומעשים טובים". וידוע כלפי מה שנהגים שלא לאכול אגוזים בר"ה, בשם הרמ"מ מקוצץ שאמר "לא רק אגוז בגימטריא חטא אלא גם חטא בגימטריא חטא".

יעזרו ה' לנצל כראוי את מ"ח שעות אלו של ראש השנה, הן בתפילות, הן בהנהגות, הן בתקיעות, ונוכה להמליץ עליו בכל אבריו, יחד עם השאיפה לגילוי כבוד מלכותו ית' בעולם, ונוכה על ידי זה להכתב ולהחזק בספרן של צדיקים גמורים לשנה טובה מתוקה ומבוררת עם כל הברכות. עוד יש להזכיר בענין גודל מעלת התפילה בעשרת ימי תשובה מה שכתב בזה רבנו יונה (שערי תשובה שער ב, יד) "וראו לכל ירא אלהים למעט בעסקיו לחיות רעיונו חתים. ולקבוע ביום ובלילה עתים ולהתבודד בחדורו ולחפש דרכיו לחקור ולקדם אשמורת ולהתעסק בדרכי התשובה וכשרון המעשה. ולשפוך שיח ולשאת תפלה ורנה. ולהפיל תהנה. והעת עת רצון ותפילה נשמעת ב' כענין שצאמר (ישעיה מט) בעת רצון עיתוך וביום ישועה עוזרתיך. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם טז) דרשו ה' בתמצא אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים."

נערך ע"י מחבר סדרת
עבודת המעשים